

Усе має змінитися: десять кроків з реформування вищої освіти після війни

31 березня, 2022, 10:03

АВТОР

Сергій Квіт

Президент Національного університету "Кієво-Могилянська академія"

Саме тепер, коли ще триває війна, але вже відбулася моральна і ціннісна перемога України, коли ми перебуваємо в центрі уваги всього світу як країна-лідер, що, без перебільшення, може вплинути на створення нової світової системи безпеки, дуже важливо зафіксувати, що ця війна мусить пришвидшити або завершити всі головні реформи, розпочаті в різних сферах українського суспільного життя.

Ми дуже добре пам'ятаємо, як після Революції Гідності та на початку

неоголошеної російсько-української війни 2014 року добровольці й активісти, представники академічної спільноти, повертаючись до роботи чи навчання у своїх закладах вищої освіти, знову зіштовхувалися з пострадянськими реаліями освітянської сфери. Нині Україні потрібне якісне зростання у вищій освіті та наукових дослідженнях, тому **варто нагадати про ті пріоритетні зміни, які неодмінно мають бути здійснені.**

По-перше. Перехід до повної фінансової автономії закладів вищої освіти (ЗВО). Це означає фактичне перекладання відповідальності за якість навчання, викладання та дослідження з держави (як це було в радянські часи) на самі університети, а також можливість для університетів капіталізувати власні академічні здобутки. Запровадження фінансової автономії після академічної є наступним кроком в напрямі запровадження всебічної університетської автономії.

Повна самоврядність ЗВО — єдиний шлях до створення якісних університетів. Питання ставиться в розрізі «автономія для чого?», а не «автономія від чого чи від кого?»

По-друге. Якісні українські університети (конкурентоздатні на міжнародній арені) можуть з'явитися лише за умови створення реального репутаційного капіталу. Тобто лише коли репутаційний капітал стає головною запорукою успішного розвитку українських ЗВО, в т.ч. з погляду прийняття важливих рішень і можливості залучення різноманітних ресурсів. У контексті розвитку репутаційного капіталу також треба розглядати можливість дотримання академічної доброчесності.

По-третє. Забезпечення якості як інституційна політика і відповідальність. Українські ЗВО зможуть дати відповіді на всі запитання, пов'язані із забезпеченням якості, які ставить Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти в рамках підходів, пропонованих «Стандартами і настановами щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG 2015). Ці зовнішні вимоги якості мають забезпечуватися безумовно. Водночас слід розуміти, що в Україні це

відбувається в рамках університетської автономії і унікальної внутрішньої культури (якщо така є, звісно).

По-четверте. Треба визнати, що нинішній процес акредитації не може належним чином забезпечити виконання всіх необхідних вимог. Це стосується насамперед запровадження внутрішніх систем забезпечення якості, гуманітарної складової освітнього процесу та акредитації структурованих програм доктора філософії. У цьому контексті варто очікувати великих змін, пов'язаних з розвитком внутрішньої культури вітчизняних університетів. Наприклад, внаслідок теперішньої російської агресії проти України, яка має ознаки геноциду українського народу, **повсякчасне послуговування виключно українською мовою (тобто не лише в аудиторіях, а й у коридорах) в українських ЗВО стає морально-етичним питанням.**

По-п'яте. Проблематичність акредитації освітньо-наукових програм (третього циклу освіти) пов'язана зі складністю оцінювання власне науково-дослідної складової цих програм. Адже в Україні в багатьох аспірантурах ЗВО ця діяльність лише імітується. Аналогічним чином у багатьох академічних інститутах, де відбуваються наукові дослідження високого рівня, імітується освітній процес. **Тому слід говорити (вкотре!) про інтеграцію вищої освіти і наукових досліджень.**

По-шосте. Наше розуміння типів закладів вищої освіти має бути широким. Згадані вимоги проводити наукові дослідження не повинні стосуватися всіх ЗВО. Нам слід адекватно ставитися до таких закладів, які в західній системі ідентифікуються як *teaching university* (навчальний університет). Вони зосереджуються на персональному зростанні своїх студентів або ж характеризуються тісною співпрацею з ринком праці.

По-сьоме. Інтернаціоналізація має сприйматися не як бюрократична «зовнішня» вимога до якості, а як єдина можливість бути контекстуальним на глобальній арені. У цьому контексті, на перший план виходить необхідність інтенсифікувати міжнародну академічну співпрацю, широко вивчати й використовувати іноземні мови, зокрема

створити англomовне середовище в українських університетах.

По-восьме. Мусимо провести велику роботу з виключення Росії, у т.ч. на державному й інституційному рівні, з Єдиного європейського простору вищої освіти (ЕНЕА). Натомість їхнє місце мають зайняти українські ЗВО. Йдеться про співпрацю в наукових дослідженнях, організації освітнього процесу, а також, що дуже важливо, залучення ресурсів ЕНЕА у розвиток української академічної сфери.

По-дев'яте. Величезні руйнування закладів освіти, вбивства, моральні втрати, завдані російськими загарбниками, як наслідок — розпорошеність академічних громад по великих територіях в Україні і за кордоном, неодмінно вплине на кількість і якість відновлених після перемоги українських університетів. Тут слід пам'ятати про небезпеки «ручного» бюрократичного регулювання, особливо стосовно кількості закладів вищої освіти. Необхідно враховувати потреби національної економіки та особливості розвитку регіонів, включати ринкові важелі, у тому числі через запровадження всебічної університетської і зокрема фінансової автономії, а також формувати у вищій освіті державну політику, яка б окреслювала перспективи розвитку українського суспільства.

По-десяте. Фінансування. Українська держава має змінити ставлення до сфери вищої освіти і наукових досліджень. Оскільки лише створення реальних, а не вдаваних можливостей для розвитку якісного нового знання, підготовки лідерів та фахівців, запровадження інновацій, умов для існування інтелектуальних екосистем розгортає належні й реальні перспективи для розвитку самої держави та українського суспільства. Ми говоримо про відчутне підвищення заробітної платні, капіталовкладення в науку, створення необхідних законодавчих підстав для розвитку академічної сфери, починаючи з фінансової автономії.